

BSP-broedvogelresultaten 1990

Het jaar 1990 leek, qua weersomstandigheden, verdraaid veel op haar voorganger. Een zachte winter, een vroeg voorjaar en een overwegend aardige zomer zorgden voor deze overeenkomst. De winter van 1989/90 was de derde uitzonderlijk zachte winter op rij. Vorst en sneeuw bleven nagenoeg uit, en halverwege februari konden al temperaturen tot 18°C of meer worden genoteerd. Tijdens het voorjaar en de zomer bleven de weersomstandigheden, uit het oogpunt van de broedvogelteller gezien, overwegend gunstig. Slechts af en toe (eerste helft april, begin juni) gooiden perioden met veel regen wat roet in het eten. Een aantal hete dagen met subtropische temperaturen tot 35°C sloten eind juli-begin augustus het telseizoen af. Er kon worden teruggezien op een geslaagd en vogelaars-vriendelijk seizoen.

September en oktober waren traditioneel drukke maanden voor de Districtscoördinatoren (DC'en). Ze spannen zich in deze maanden in om een overzicht te maken van de belangrijkste BSP-resultaten in hun werkgebied. Dankzij de inzet van waarnemers en DC'en kon reeds begin november de balans worden opgemaakt van de meest opvallende verschijnselen in 1990. Een welgemeend woord van dank aan de trouwe veldwerkers en de onmisbare DC'en is hier dan ook op zijn plaats. Vanwege plaatsgebrek is het niet mogelijk om hier uitputtend op de resultaten in te gaan. Met bloedend hart is daarom een selectie gemaakt uit de overstelpende hoeveelheid nieuws. In deze SOVON-Nieuws zal de aandacht vooral uit gaan naar zeldzame broedvogels. Kolonievogels en schaarse soorten komen de volgende keer aan de beurt.

Geoorde Futen troffen in westelijk Noord-Brabant uitgedroogde vennen aan, een gevolg van droogte in de zomer van 1989 en de winter 1989/90. Zodoende kon deze soort op de broedplaats die de afgelopen jaren 's Neerlands hoogste aantallen ople-

verde, Ossendrecht, niet tot broeden komen. In andere belangrijke gebieden als oostelijk Noord-Brabant en Drenthe was de situatie minder ongunstig. De tussenstand per medio november komt uit op bijna 150 paren. Hoewel er nog wel wat aanvullingen zullen binnenkomen, ziet het er bepaald niet naar uit dat de stand van vorig jaar (230-250 paren) gehaald wordt.

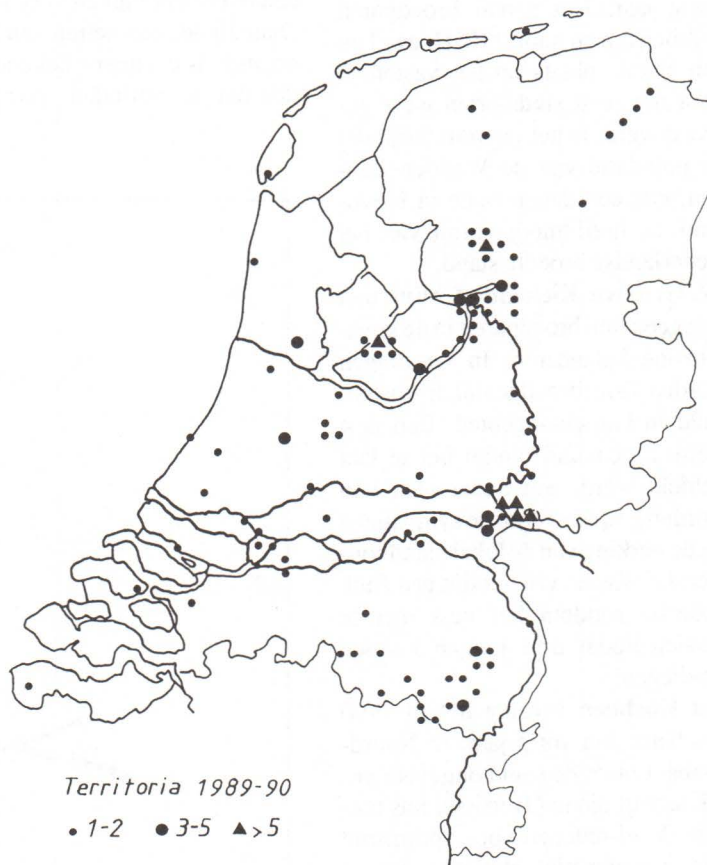
De **Roerdomp** (figuur 1) blijft een probleemvogel. Ondanks drie zachte winters is er bij deze soort van een opvallend herstel geen sprake. In sommige gebieden heeft een lichte toename plaats gevonden, in andere weken de aantallen weinig af van die in 1989. Het niveau van de jaren zeventig wordt in de meeste gebieden bij lange na niet gehaald (figuur 2). Het lijkt aannemelijk dat biotoopomstandigheden een herstel van de roerdompenstand dwars zitten.

In figuur 1 is de ons bekende verspreiding in de jaren 1989-90 weer gegeven. Deze kaart zal ongetwijfeld onvolledig zijn. In Friesland bijv. moeten toch meer Roerdompen

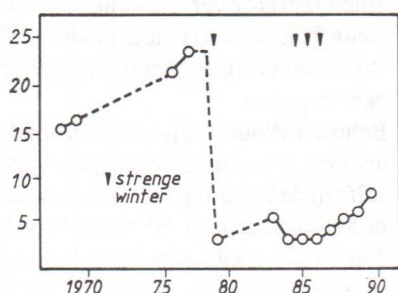
zitten? En is de verspreiding in West-Nederland echt zo mager geworden? Wie aanvullingen heeft, hij grijpen en papier.

Behoren **Woudaapjes** spoedig tot de historie? Dat zou je wel zeggen, want zelfs in de Reeuwijkse Plassen, waar in het verleden tot 50 paren broeden, is de soort inmiddels vrijwel zeker uitgestorven. Er zijn ons voornog slechts acht paren bekend, en als er in heel Nederland 10-20 paren gebroed hebben, is het veel.

Aanzienlijk beter nieuws is er over de **Grauwe Gans**. De soort lijkt het goed te doen in ZW-Nederland, het oostelijk rivierengebied en plaatselijk in het Utrechts-Hollands Plasseengebied. Verder hebben we informatie gekregen over resultaten van nestentellingen vanuit vliegtuigen door Rijkswaterstaat in het Oostvaardersplassengebied. Volgens een ruwe schatting zijn er minstens 800 broedparen in Nederland, vermoedelijk echter meer dan 1000. Om de ontwikkelingen bij deze soort te kunnen volgen verzoeken wij waarnemers om nog niet doorgegeven

Figuur 1. Verspreiding van de Roerdomp in 1989-90 (max. aantal paren per atlasblok).

Figuur 2. Roerdomp, aantal territoria Ooypolder (J. Bekhuis, P. Brouwer e.a.).

waarnemingen spoedig in te sturen.

Brilduikers, sinds enkele jaren behorend tot de Nederlandse broedvogels, werden opnieuw in Noord-Gelderland aangetroffen. Het ging om vier succesvolle paren terwijl er zeker tien paren aanwezig waren zonder dat een broedgeval kon worden aangetoond.

Bruine Kiekendieven hadden een goed jaar. Op sommige plaatsen werd zelfs melding gemaakt van broedgevallen in graanvelden. Een gevolg van een gunstige muizenstand?

De **Blauwe Kiekendief** deed het in de meeste gebieden wat beter dan vorig jaar. Het aantal broedparen bedroeg om en nabij 110. Hoewel op een enkele plaats op het vasteland voor het eerst sinds jaren weer gebroed werd, is het overduidelijk dat de populatie van de Waddeneilanden, met een dependance in Flevoland, de hoofdmoot vormt van het Nederlandse broedbestand.

De **Grauwe Kiekendief** blijft met nog geen tien broedparen in de gevarieerde zone balanceren. In Groningen werden drie broedgevallen vastgesteld in bouwlandgebied. Een nest werd uitgemaaid omdat het te laat ontdekt werd, een ander nest kon worden gespaard door de sympatieke medewerking van de lokale landbouwer: hij was zo vriendelijk een flink gedeelte rondom het nest niet te maaien zodat drie jongen konden uitvliegen!

Het **Korhoen** verging het in 1990 iets beter dan vorig jaar. In Noord-Brabant bleef de stand ongeveer gelijk terwijl die in Overijssel iets toenam. Veel redenen voor optimisme zijn er echter niet. Het zal iedereen duidelijk zijn dat er met een populatie van zo'n 45 hanen niet veel hoeft

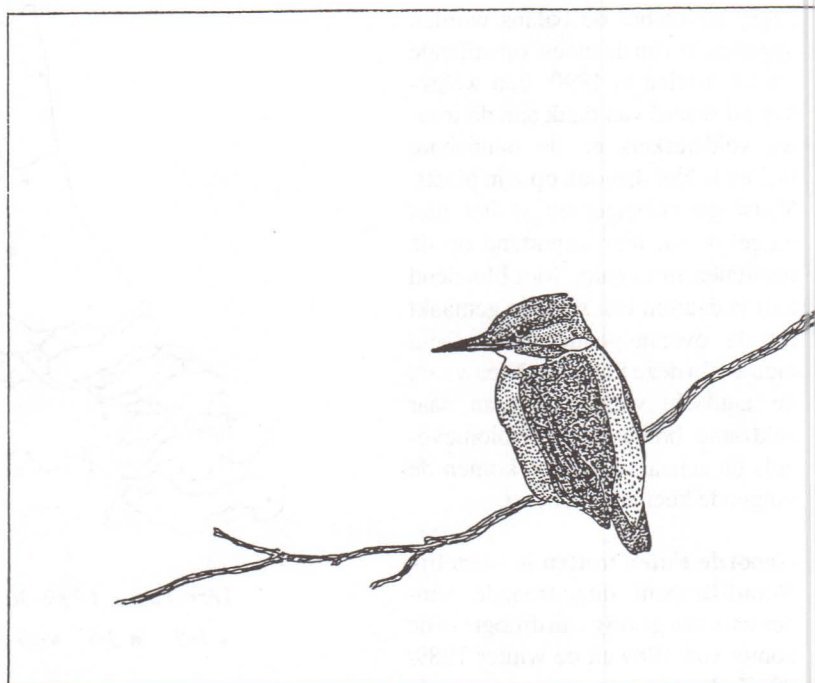
te gebeuren voordat het doek valt voor deze vogel. In het gebied van de Nieuwkoopse Plassen werd overigens een Korhoen gezien waarvan de status dubieus was; mogelijk betrof het een uit gevangenschap ontsnapt exemplaar.

Voor de **Kwartelkoning** was het een slecht jaar. In haar Groningener bolwerk beleefde deze obscure soort een mager seizoen. Vorig jaar was met 100 territoria al niet zo heel erg florissant, maar 1990 lag er met 42 territoria nog eens duidelijk onder. Langs de Grote Rivieren werd de soort amper gehoord, wat helaas meer regel dan uitzondering begint te worden. In totaal zijn er dit jaar slechts 57 territoria in Nederland bekend geworden.

Steltkluten hebben, net als in 1989, op verschillende plaatsen gebroed. De aantallen waren echter minder hoog. Behoorde 1989 met 22 broedpogingen tot de vier beste jaren van deze eeuw (samen met 1935, 1958 en 1965), dit jaar werden er 10 gevallen bekend. Aanvullingen zijn welkom, want Peter Meininger zal opnieuw een overzicht maken voor Limosa. Dankzij de activiteiten van laatstgenoemde is eveneens bekend geworden dat de verleden jaar gesigna-

leerde opmars van de **Zwartkopmeeuw** in 1990 heeft doorgezet. Met ongeveer 90 broedparen, het merendeel daarvan gehuisvest in de Delta, was 1990 het voorlopige hoogtepunt van een expansiegolf die in de jaren zeventig en tachtig begon. In Limosa 1990-4 wordt een uitgebreid gedocumenteerd overzicht van de in Nederland vastgestelde broedgevallen gepubliceerd.

De opeenvolging van drie zachte winters is uiterst gunstig geweest voor de **Ijsvogel**. Nog maar enkele jaren geleden, in 1987, bevond de ijsvogelstand zich na drie barre winters op een zeer laag pitje. De afgelopen jaren hebben voor een forse aanwas van de uitgedunde populatie gezorgd. In diverse gebieden, bijv. westelijk Noord-Brabant, Zuid-Limburg en de Veluwezoom, werd in 1990 een duidelijke toename gemeld ten opzichte van vorig jaar. In West-Nederland, waar de soort alleen in goede jaren broedt, werden enkele tientallen broedgevallen ontdekt. Ook zijn enkele broedgevallen uit de Noordoostpolder bekend geworden. In de kerngebieden zoals de Achterhoek was de stand vorig jaar al vermoedelijk op zijn maximum. Hier werd in ieder geval geen sterke toename meer geconstateerd. Jammer

Ijsvogel (Guido van Leeuwen)

genoeg is uit oostelijk Noord-Brabant, Midden-Limburg en Twente nog steeds weinig bekend.

Duinpiepers worden in Nederland steeds zeldzamer, maar worden wel beter geteld. De verspreiding die tijdens de jaren zeventig werd geconstateerd is achterhaald (figuur 3). De broedplaatsen in Limburg en Utrecht zijn inmiddels verlaten en die in Noord-Brabant lijken in dit voetspoor te volgen. Zodoende is de Veluwe het enig overgebleven bolwerk van de soort. Hier is, met name door de samenwerking tussen SOVON en Staatsbosbeheer, de laatste jaren meer bekend geworden over verspreiding en aantallen. De Veluwe populatie bedraagt volgens de DC van dit district naar schatting 60-70 paren. Daarbij zij aangetekend dat de situatie op enkele grote militaire oefenterreinen, die in potentie zeker geschikt zijn, onbekend is.

Bij de **Grote Gele Kwikstaart** is de al enkele jaren gesignaleerde scheefgroei tussen de Zuidlimburgse en Achterhoekse populatie dit jaar nog geprononceerder geworden. De Zuidlimburgse Grote Gele Kwikken hadden met een geschatte 170-180 paren hun beste stand in de afgelopen vijftien jaar. Dat de Achterhoekse populatie met nog geen 20 paren op niet de helft zit van het maximum eind jaren zeventig-begin jaren tachtig, kan een aanwijzing zijn dat er iets niet in orde is met de op het oog fraaie Achterhoekse beken.

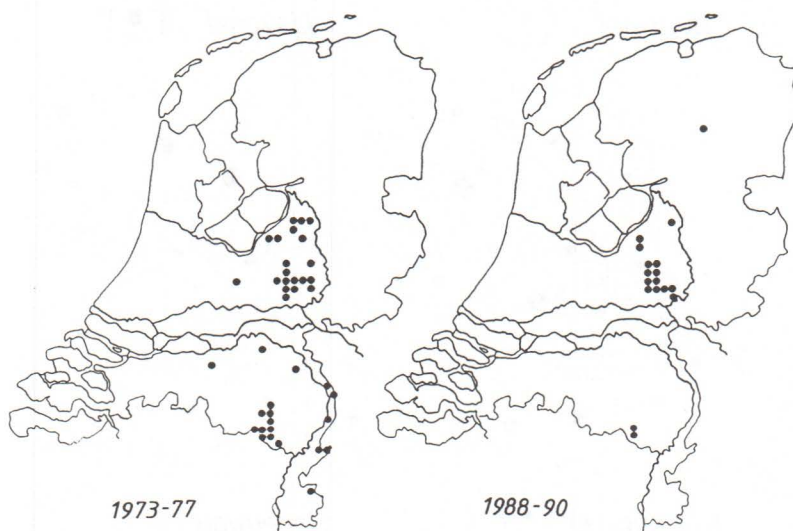
Ortolaan (Pim Leemreide).

De **Buidelmees** vervolgt zijn success-story. Er zijn voorlopig rond 130 territoria gemeld, de meeste daarvan in Groningen, de Oostvaardersplassen, langs de IJssel en in de Ooypolder. Vreemd genoeg doet West-Nederland, ondanks haar overdaad aan geschikte broedhabitat, slechts een geringe duit in het zakje. Overigens is het momenteel, na de bladval, in sommige gebieden pas duidelijk geworden dat er Buidelmezen gebroed hebben: nu pas werden de nesten ontdekt! De Buidelmees is hiermee een van de weinige soorten

die ook in het winterseizoen kan worden geïnventariseerd, en systematisch onderzoek van moerassige gebieden in de winter zou wel eens verrassende resultaten kunnen opleveren. Ook deze gevallen graag doorgeven natuurlijk!

Van de **Ortolaan** zijn 32 territoria gevonden, vrijwel even veel als in 1989. Noord-Limburg blijft de laatste, ietwat gammele ortolanenburcht in Nederland. Grootschalig broedvogelonderzoek door medewerkers van de provincie bracht enkele geïsoleerde territoria aan het licht die in voorgaande jaren vermoedelijk over het hoofd gezien zijn.

Verdwijnt de **Grauwe Gors** als broedvogel uit Nederland? Zo luidt de titel van een artikel in *Limosa* 1990-3, en het ziet er naar uit dat het antwoord op deze vraag wel eens: ja zou kunnen zijn. De stand voor heel Nederland in 1989 werd op 100-200 paren geschat, en het lijkt er op dat 1990 -ondanks een minieme opleving in het oostelijk rivierengebied- niet veel beter zal eindigen. Het lijkt waarschijnlijk dat de soort het onderspit zal delven in het gevecht tegen de moderne landbouwpraktijken. De laatste stuiptrekkingen kunnen echter -zie de Ortolaan- nog geruime tijd duren. Laten we hopen dat het tij keren zal.

Figuur 3. Verspreiding Duinpieper in 1973-77 (naar Broedvogelatlas) en 1988-90.